

تحلیل فضایی جرم با استفاده از GIS (مطالعه موردی شهر کرج)

مؤلفین:

دکتر علی زنگی آبادی - حسین رحیمی نادر

نشر اوراق

بهار ۱۳۹۱

سرشناسه	: زندگی آبادی، علی، ۱۳۴۶ -
عنوان و پدیدآور	: تحلیل فضایی جرم در شهر کرج (با استفاده از GIS)/مولفین علی زندگی آبادی، حسین رحیمی نادر
مشخصات نشر	: تهران: اوراق، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	: ز، ۱۷۸ ص.
شابک	: ۶۰۰۰۰ ریال: 978-600-93153-0-7
وضعیت فهرست نویسی	: فیا.
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۷۷.
موضوع	: جرم شناسی -- ایران -- کرج -- نمونه پژوهی
موضوع	: نظام های اطلاعاتی جغرافیایی -- ایران -- کرج -- جنبه های اجتماعی
موضوع	: نظام های اطلاعاتی جغرافیایی
موضوع	: تحلیل فضایی (آمار)
موضوع	: جرم شناسی، تحلیل -- ایران
شناسه افزوده	: رحیمی نادر، حسین، ۱۳۵۵ -
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۱ / ۳۲۶ / ۱۷۶ H۷۶
رده بندی دیویی	: ۶۴۱/۵۵۵
شماره کتابخانه ملی	: ۲۷۹۰۵۲۶

نشر اوراق

نام کتاب:	تحلیل فضایی جرم با استفاده از GIS (مطالعه موردی شهر کرج)
تألیف:	دکتر علی زندگی آبادی - حسین رحیمی نادر
ناشر:	نشر اوراق
چاپ و صحافی:	مگا چاپ
شمارگان:	۱۰۰۰ نسخه
نوبت چاپ:	اول - بهار ۱۳۹۱
قیمت:	۶۰۰۰۰ ریال
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۹۳۱۵۳-۰۰۷

ISBN: 978-600-93153-0-7

بسم تعالی

پیشگفتار مؤلف

افزایش بی رویه جرم و جنایت در شهرها از پیامدهای منفی ازدیاد جمعیت و رشد شتابان شهرنشینی و صنعتی شدن دنیای امروز می باشد که به صورت یکی از مشکلات حاد اکثر شهرهای جهان درآمده است. به طور کلی برد های اجتماعی و جلوه های مختلف خشونت و ناهنجاری علاوه بر ایجاد حس ناامنی و بدبینی و لطافت سنگین روحی و جسمی و مالی بر دوش شهروندان می گذارد. از همه مهمتر وقوع جرایم، تعقیب و مجازات مجرمین و مبارزه با این ناهنجاری ها مستلزم تشکیلات گسترده پلیسی و انتظامی، امکانات وسیع و مصرف هزینه های گزاف مالی برای دولت و به طور کلی بخش عمومی جامعه است.

تقریباً تمامی اندیشمندان بر این عقیده اند که شناسایی عوامل جرم زا، نخستین گام مبارزه با تبہکاری و کجروی های اجتماعی به شمار می رود تا با از بین بردن این عوامل یا کاهش اثرات آن بتوان از بروز جرایم پیشگیری نمود و یا حداقل از میزان آن در جامعه کاست. صاحب نظران عوامل جرم را به دو دسته اصلی عوامل درونی (فردی) و عوامل بیرونی (محیطی و مکانی) طبقه بندی می نمایند که منظور از محیط مفهوم عام آن شامل کلیه پدیده های طبیعی و فضاها یا ساخته دست بشر (محیط انسانی یا اجتماعی) است.

بی شک رابطه انسان با مکان یا به طور کلی محیط پیرامون او به دلیل مجموعه کنش های او نمود می یابد، به دیگر سخن مجموعه رفتارهای بشر با تمامی امکانات و شرایطی که محیط در اختیار او قرار می دهد سنگ بنای این ارتباط را تشکیل می دهد هر انسانی با توجه به سطح آگاهی، دانش و توان فنی خود به دخل و تصرف در محیط پرداخته و از طرفی این شرایط محیطی و مکانی است که حدود و نحوه عمل و شیوه های رفتاری او را مشخص می نماید. به طور کلی تمامی ناهنجاری ها و مفاسد اجتماعی (رفتارهای ناهنجار انسانی و مخالف ارزش های هر جامعه) که تحت عنوان جرم شناخته می شود به هر نحو که از انسان سر بزند دارای بستر زمانی و مکانی است و می توان گفت از دیدگاه جنز افیایی هر جرم به وسیله انسان در مقطع خاصی از زمان یا مکان رخ می دهد. به بیان

دیگر تمامی اعمال مجرمانه دارای ظرف مکانی و زمانی خاص هستند که آنها را از یکدیگر متمایز می‌سازد. مهمتر این که تفاوت در شرایط مکانی و خصوصیات رفتاری و در کنار عامل زمان توزیع فضایی نابرابر جرایم را در پی دارد و همین امر موجب می‌شود تا در واحد مکان ناهنجاری‌های اجتماعی به طور یکسان پراکنده نباشد به طور عموم در برخی ساخت و سازهای شهری به دلیل ساخت کالبدی حاکم بر آن و به همراه مشخصات اجتماعی، اقتصادی ساکنین آن، آمار ناهنجاری بالاست، به عکس تعدادی از فضاهای شهری مانع و بازدارنده فرصت‌های مجرمانه هستند.

از طرفی بررسی‌های محلی مکان وقوع جرایم به خوبی نشان می‌دهد که مجرمین در ارتکاب جرایم اغلب دست به انتخاب‌های کاملاً منطقی می‌زنند و به دنبال ساده‌ترین و کم‌خطرترین و مناسب‌ترین فرصت‌ها و شرایط برای ارتکاب جرم هستند، لذا در محدوده شهر مناطقی را به عنوان محل انجام بزه خود انتخاب می‌نمایند که شرایط مناسبی داشته باشد^۱.

بنابراین شناسایی شرایط مکانی به وجود آورنده فرصت‌های جرم و یا تسهیل‌کننده آن با تکیه بر اصول علم جغرافیا ضروری به نظر می‌رسد بدین وسیله می‌توان با تغییر این شرایط و خلق فضاهای مقاوم در برابر جرم به‌طور مؤثری از میزان ناهنجاری‌های شهری کاست. (loukaiton, 1997,p5).

بنا بر مراتب فوق، پژوهش حاضر با هدف شناسایی رابطه بین شرایط محیطی و مکانی و ارتکاب جرم با عنوان تحلیل فضایی جرم و جنایت در محدوده مناطق شهر کرج انتخاب شده است. به دیگر سخن سعی شده است با تکیه بر اصول و مفاهیم جغرافیای شهری و جغرافیای اجتماعی شهرها و با استفاده از مهمترین نظریات و دیدگاه‌های موجود ارتباط شرایط فضایی (مکانی) محیط در رفتارهای ناهنجار شهری مورد آزمون قرارگیرد. علاوه برآن ضمن تشریح وضعیت جرایم و پراکندگی آن در سطح شهر، چارچوب علمی و عملی برای نمایش چگونگی رابطه جرم و فضا (مکان) ارائه نماید. بدین ترتیب امکان سنجش مکان‌های جرم خیز و همچنین پیش‌بینی محدوده‌های مستعد برای وقوع جرم در سطح شهر فراهم می‌شود. این دقیقاً موضوعی است که اغلب در بررسی‌های جرایم شهری نادیده گرفته شده است.

به طور خلاصه مندرجات این پژوهش به شرح زیر است:

الف) در فصل اول طرح پژوهش ارائه شده است، بیان مسأله، اهداف و ضروریات تحقیق، محدوده مکانی، زمانی و موضوعی، روش پژوهش و مراحل اجرای آن از آغاز تا انجام بیان

۱- برای اطلاع بیشتر ن.ک به سند شماره ۱۶۰/۱۰_A/CONF ترجمه بشارت ۱۳۷۴، ص ۱۰.

شده است. مشخصات جامعه آماری، نحوه انتخاب نمونه ها و روش نمونه گیری، تحلیل و ابزار اندازه گیری و ارائه اطلاعات و همچنین برخی موانع و محدودیت های پژوهش در این فصل مطرح گردیده اند. در ادامه پیش فرض های مورد بررسی و مآخذ نظری و برخی مفاهیم و واژه های کلیدی تشریح شده است.

ب) در فصل دوم پیشینه پژوهش و سابقه مطالعات در زمینه جغرافیای جرم و سیر تکوینی آن ارائه شده است.

ج) تشریح مجموعه دیدگاه های و نظریات حاکم در خصوص موضوع مورد بررسی به همراه آخرین نظریات موجود در این زمینه موضوع فصل بعدی است. در این فصل ابتدا مفهوم فضا فرم و فرآیند اجتماعی و مجموعه نگرشهای حاکم بر تحلیل جغرافیایی جرم و جنایت در شهرها ذکر شده است. در ادامه دیدگاه اکولوژیک و مجموعه نظریات اکولوژی اجتماعی جرایم شهری و مهمترین رویکردهای مکانی آن از جمله تحلیل فرصتهای جرم، نواحی آسیب پذیر، مکانهای جرم خیز، فعالیت روزمره، انتخاب منطقی، الگوی جرم، پنجره های شکسته، سفر مجرمانه، نمایش جغرافیایی، پیشگیری جرم از طریق طراحی محیط مطرح گردیده و در نهایت نظریات مورد استفاده در این پژوهش بررسی شده است.

د) تشریح ویژگی های جغرافیایی شهر کرج که در ارتباط مستقیم با موضوع این پژوهش می باشد در فصل چهارم ارائه شده است.

ر) در فصل بعدی به کمک اطلاعات گردآوری شده و ابزار نمایش (جدول، نمودار و نقشه) متغیرهای مورد بررسی تجزیه و تحلیل گردیده و داده های خلاصه شده و نتایج تحلیلی یافته ها امکان آزمون فرضیات (موضوع فصل بعد) را فراهم آورده است.

و) در فصل ششم با استفاده از مجموعه یافته های پژوهش (فصل قبل) پیش فرض های موجود و چگونگی رابطه هر یک از متغیرهای پژوهش مورد آزمون قرار گرفته است.

ز) نتایج حاصل از بررسی و خلاصه یافته ها و ارائه پیشنهادها برای حل پاره ای از مشکلات ناشی از وقوع جرم در کرج موضوع فصل هفتم می باشد.

امید آن که پژوهش حاضر بتواند گامی کوچک در بررسی موضوع و پیشبرد مطالعات جغرافیایی شهرها، به ویژه در کلانشهر کرج بردارد و زمینه ای مناسب برای پژوهش های مشابه در سایر شهرها فراهم آورد.

فهرست مطالب

فصل اول. کلیات تحقیق

۱-۱- بیان مسأله و تعریف موضوع.....	۱
۲-۱- ضرورت پژوهش.....	۲
۱-۲-۱- اهمیت و ارزش پژوهش.....	۴
۳-۱- روش پژوهش و مراحل اجرای آن.....	۶
۱-۳-۱- روش پژوهش.....	۶
۲-۳-۱- مراحل پژوهش.....	۷
۱-۲-۳-۱- بررسی مبانی نظری.....	۷
۲-۲-۳-۱- پیمایش میدانی.....	۸
۳-۲-۳-۱- استخراج اطلاعات.....	۱۰
۴-۲-۳-۱- تجزیه و تحلیل، آزمون فرضیات و ارائه یافته ها.....	۱۰
۴-۱- فرضیه‌های تحقیق.....	۱۱
۱-۴-۱- فرضیه‌های تحقیق.....	۱۱
۲-۴-۱- مآخذ نظری فرضیه های تحقیق.....	۱۱
۵-۱- سطوح تحلیل و روش شناسی جغرافیای جرایم شهری.....	۱۲
۱-۵-۱- سطوح تحلیل.....	۱۲
۲-۵-۱- روش شناسی تحلیل جغرافیایی جرایم شهری.....	۱۳
۶-۱- اهداف تحقیق.....	۱۵
۱-۶-۱- اهداف کلان.....	۱۵
۲-۶-۱- اهداف خرد.....	۱۶
۷-۱- محدوده تحقیق.....	۱۷
۱-۷-۱- محدوده مکانی.....	۱۷
۲-۷-۱- محدوده زمانی.....	۱۷
۳-۷-۱- تحدید موضوعی.....	۱۸
۸-۱- مفاهیم و واژه های کلیدی.....	۱۹
۹-۱- موانع و محدودیتهای پژوهش.....	۲۱

فصل دوم. چهارچوب نظری

مقدمه.....	۲۳
۱-۲- مبانی نظری جغرافیای جرایم شهری.....	۲۴
۲-۲- نظریات مکانی جرایم شهری.....	۲۶

۲۷	۱-۲-۲- نظریه ی ارتباط جرم با تراکم جمعیت
۲۷	۲-۲-۲- نظریه ی ارتباط جرم با منزلت‌های اجتماعی و اقتصادی
۲۷	۳-۲-۲- نظریه ی طبقه بندی واحد مسکونی
۲۸	۴-۲-۲- نظریه ی محیط فقر
۲۸	۵-۲-۲- نظریه ی نواحی آسیب پذیر
۲۸	۶-۲-۲- نظریه ی پنجره های شکسته
۲۹	۷-۲-۲- نظریه ی سفر مجرمانه
۳۱	۸-۲-۲- نظریه ی نمایش جغرافیایی
۳۱	۹-۲-۲- نظریه ی مکان‌های جرم خیز
۳۲	۱۰-۲-۲- نظریه ی پیشگیری جرم از طریق طراحی محیط
۳۴	۱۱-۲-۲- نظریه ی طراحی در برابر جرم
۳۵	۱۲-۲-۲- نظریه ی فضای مقاوم در برابر جرم
۳۵	۱۳-۲-۲- نظریه ی اختلال مطلق
۳۶	۱۴-۲-۲- نظریه ی الگوی جرم
۳۶	۳-۲- نظریات مورد استفاده در این تحقیق

فصل سوم. ویژگی‌های شهر کرج و پراکنش جرم در آن

۳۹	۱-۳- شناخت ویژگی‌های جغرافیایی و اقلیمی
۳۹	۱-۱-۳- موقعیت جغرافیایی
۴۰	۲-۱-۳- بررسی عوارض زمین و وضعیت پستی و بلندی (توپوگرافی)
۴۲	۳-۱-۳- عوامل جغرافیایی محدود کننده توسعه شهر
۴۲	۱-۳-۱-۳- پستی و بلندی و ارتفاعات شهر
۴۳	۲-۳-۱-۳- باغات و اراضی مشجر
۴۳	۳-۳-۱-۳- محدودیت منابع تأمین آب
۴۳	۴-۳-۱-۳- زلزله و حرکات فعال زمین
۴۴	۵-۳-۱-۳- آب‌های زیرزمینی
۴۴	۲-۳- بررسی ویژگی‌های اقتصادی، اجتماعی و کالبدی شهر
۴۴	۱-۲-۳- بررسی وضعیت تقسیمات کشوری
۴۵	۲-۲-۳- بررسی کلی ساختار قومی، نژادی و... اسکان یافته
۴۶	۱-۲-۲-۳- بررسی ساختار مذهبی جمعیت
۴۸	۲-۲-۲-۳- وضعیت سواد
۴۹	۳-۳-۳- بررسی ویژگی‌های اقتصادی
۴۹	۱-۳-۳-۳- بررسی کلی وضعیت اقتصادی شامل بخش‌های صنعتی، کشاورزی و خدمات
۵۵	۴-۳-۳- گسترش فیزیکی شهر
۵۷	۵-۳-۳- ویژگی‌های تراکم جمعیتی شهر

- ۵۸-۳-۵-۱- تراکم ناخالص مسکونی در محله های شهر.....
- ۶۰-۳-۵-۲- تراکم خالص مسکونی.....

فصل چهارم. پیشینه پژوهش

- ۶۳-۴-۱- پیشینه پژوهش.....
- ۷۰-۴-۲- سوابق پژوهشی در کشور.....
- ۷۱-۴-۳- وضعیت جرم و جنایت در کشور.....
- ۷۳-۴-۳-۱- جرم و جنایت در شهر کرج.....

فصل پنجم. تحلیل شاخص های اجتماعی و فرهنگی مرتبط با پراکنش جرم

- ۷۹-۵-۱- معرفی جامعه نمونه.....
- ۸۰-۵-۱-۱- مشخصات جرایم ارتكابی.....
- ۸۱-۵-۱-۲- نوع و میزان جرایم.....
- ۸۲-۵-۲- ساختار جنسی مجرمین.....
- ۸۳-۵-۳- ساختار سنی مجرمین.....
- ۸۸-۵-۴- دین و مذهب.....
- ۹۰-۵-۵- قومیت.....
- ۹۲-۵-۶- وضعیت تأهل.....
- ۹۴-۵-۷- نسبت مجرمین غیربومی.....
- ۹۵-۵-۷-۱- محل تولد.....
- ۹۵-۵-۷-۲- نوع اقامت.....
- ۹۷-۵-۷-۳- مدت اقامت.....
- ۹۸-۵-۸- زمان وقوع جرایم.....
- ۱۰۰-۵-۹- ویژگی های اجتماعی- اقتصادی مجرمین.....
- ۱۰۰-۵-۹-۱- سواد.....
- ۱۰۱-۵-۹-۲- شغل.....
- ۱۰۲-۵-۹-۳- درآمد.....
- ۱۰۴-۵-۹-۳-۱- منابع تأمین درآمد.....
- ۱۰۴-۵-۹-۳-۲- کفاف درآمد.....
- ۱۰۵-۵-۹-۴- سابقه کیفری.....
- ۱۰۵-۵-۹-۵- سابقه اعتیاد.....
- ۱۰۶-۵-۹-۶- بعد خانوار.....

فصل ششم. پراکنش شاخص‌های کالبدی - فضایی مرتبط با جرم

۱-۶	مشخصات مسکن	۱۰۷
۱-۱-۶	نوع تصرف مسکن	۱۰۸
۲-۱-۶	اجاره بها	۱۱۰
۳-۱-۶	مساحت مسکن	۱۱۱
۴-۱-۶	تراکم اتاق در واحد مسکونی	۱۱۲
۲-۶	انتخاب محله مسکونی	۱۱۳
۳-۶	شرایط فضایی محل ارتکاب جرم	۱۱۴
۱-۳-۶	تأثیر تاریکی و روشنایی فضا در ارتکاب گروه‌های پنجگانه جرم	۱۱۴
۲-۳-۶	ارتباط شلوغی و خلوتی محل و وقوع گروه‌های پنجگانه جرم	۱۱۶
۴-۶	توزیع فضایی محل وقوع جرایم	۱۱۸
۱-۴-۶	میدان‌های شهر	۱۱۹
۲-۴-۶	معیار و تقاطع‌ها	۱۲۲
۳-۴-۶	مراکز تفریحی و گذران اوقات فراغت	۱۲۳
۴-۴-۶	محدوده‌های مسکونی	۱۲۳

فصل هفتم. آزمون فرضیات تحلیل فضایی روابط کمی و کیفی مربوط به پراکنش جرم

۱-۷	رابطه شهرنشینی، ثبات کرج و افزایش کجروی‌های اجتماعی	۱۲۵
۲-۷	رابطه میزان جرم و تراکم جمعیت در مناطق شهر کرج	۱۳۰
۳-۷	افزایش تعداد جرم در بخش‌های حاشیه نشین شهر کرج	۱۳۳
۱-۳-۷	شکل‌گیری سکونتگاه زور آباد	۱۳۴
۲-۳-۷	سکونتگاه حصار (خط ۴)	۱۳۵
۱-۳-۷	ویژگی‌های اجتماعی	۱۳۵
۲-۳-۷	ویژگی‌های اقتصادی	۱۳۶
۳-۳-۷	ویژگی‌های کالبدی	۱۳۶
۴-۷	ارتباط بین گروه‌های جرم و محل وقوع آن	۱۳۸
۵-۷	ارتکاب جرم به وسیله افراد غیر بومی (مهاجر) کرج	۱۴۰
۶-۷	ارتباط خاستگاه فرهنگی مهاجرین در نوع بزهکاری آنها	۱۴۴
۷-۷	رابطه اجاره نشینی، سکونت در منازل ارزان قیمت (با مساحت کم) و افزایش جرم	۱۴۶
۸-۷	تأثیر ویژگی‌های اجتماعی، اقتصادی مجرم و محل زندگی او در ارتکاب جرم	۱۵۰

فصل هشتم. نتایج رهیافت‌ها و پیشنهادات

۱-۸	نتیجه‌گیری	۱۵۳
۱-۱-۸	تراکم جمعیت	۱۵۶

۱۵۷	۸-۱-۲- بخش حاشیه نشین کرج
۱۵۹	۸-۲- رابطه نوع جرم و محل وقوع آن
۱۵۹	۸-۲-۱- خرید و فروش مواد مخدر:
۱۶۰	۸-۲-۲- حمل مواد مخدر:
۱۶۰	۸-۲-۳- نگهداری و مصرف مواد مخدر:
۱۶۰	۸-۲-۴- جرایم علیه اموال و مالکیت:
۱۶۰	۸-۲-۵- سرقت:
۱۶۱	۸-۲-۶- جرایم علیه اشخاص:
۱۶۱	۸-۲-۷- اعمال منافعی عفت:
۱۶۲	۸-۳- مهاجرت
۱۶۳	۸-۴- مجرمین مسافر
۱۶۳	۸-۵- نوع جرم و خاستگاه فرامی مجرم
۱۶۵	۸-۶- نحوه تصرف مسکن و کیفیت آن
۱۶۵	۸-۷- ویژگی‌های نامطلوب اجتماعی - اقتصادی
۱۶۶	۸-۸- کانون‌های جرم خیز
۱۶۷	۸-۸-۱- میادین شهر:
۱۶۷	۸-۸-۲- معابر و تقاطع‌ها:
۱۶۷	۸-۸-۳- مراکز تفریحی:
۱۶۷	۸-۸-۴- فضاهای مسکونی:
۱۶۷	۸-۹- پیشنهادات
۱۷۳	فهرست منابع